

تأثیر کار کودک در بزه‌کاری اطفال

علیرضا میلانی^۱ و الهام عبدی^۲

۱- استادیار گروه حقوق کیفری و جرم‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اسلام شهر، نویسنده مسئول alirezamillani@yahoo.com

۲- دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی شهر قدس elham_a_mehr@yahoo.com

چکیده

کار کودک یکی از معضلات و آسیب‌های جدی اجتماعی است که همواره در حال باز تولید است و این چرخه زمینه را برای پیدایش پدیده بزه‌کاری اطفال کارگر فراهم می‌سازد. پژوهش حاضر با هدف شناخت کار کودک و تأثیرهای مستقیم و غیرمستقیم آن بر چرخه بزه‌کاری اطفال صورت گرفته است. در این زمینه از مبانی نظری چون، نظریه یادگیری اجتماعی، تقلید و... استفاده شده است. به این منظور محقق با بررسی کتب و منابع موجود در این زمینه به روش کتابخانه‌ای و هم‌چنین با مراجعه به چند سازمان مردم‌نهاد (NGO)، کارگاه‌ها اعم از خانگی و... جهات جمع‌آوری اطلاعات و داده‌ها به روش توصیفی-پیمایشی اقدام به انجام این تحقیق نموده است. جامعه آماری تحقیق را ۷۰ نفر از کودکان کارگر تا ۱۸ سال استان تهران در سال ۱۳۹۳ تشکیل داده‌اند. این داده‌ها توسط پرسشنامه جمع‌آوری گردیده است و سپس برای بیان آمارهای توصیفی از جدول فراوانی و درنگاهی ساده و اجمالی عوامل موثر در ایجاد کار کودک بسیار متشابه به عوامل ایجادکننده و مؤثر در پدیده بزه‌کاری می‌باشند. درآمد کم خانواده و هزینه زندگی خانوادگی این کودکان همچون اجاره خانه، اعتیاد والدین، بعد خانوار و... وابستگی خانواده را به دستمزد این کودکان افزایش میدهد. ترکیب خانواده‌ای فقیر، محیطی پرآسیب، محل کاری نامناسب و ساعات کاری طولانی اسباب معادله‌ای برای رسیدن به بزه‌رأفراهم می‌سازد. مجموع نتایج مستقیم و غیرمستقیم حاصله حاکی از آن است که کار کودک دارای تأثیر بسزایی در ایجاد چرخه پدیده بزه‌کاری اطفال کارگر می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: کار کودک، کودک کار خیابانی، بزه‌کاری اطفال

۱- مقدمه

کودکان کار که بدلیل فشاروسختی‌های زندگی به کار در خیابان‌ها و کارگاه‌ها رو آورده‌اند و فرآیند طبیعی رشد جسمی، ذهنی، عاطفی و اجتماعی‌شان مختل گشته است، نیازمند توجه ویژه‌اند. ضرورت حمایت از کودکان به دلیل ناتوانی آنان در محافظت از خود، عدم تشخیص مصلحت خویش، وابستگی و آسیب پذیری بالایشان دو چندان است. این کارگران کم سن و سال نه تنها در محیط کار در معرض انواع آلودگی‌ها اعم از محیطی، صوتی و ... قرار می‌گیرند، بلکه در معرض فشارهای جسمی، روانی، عاطفی و جنسی قرار دارند، بارها و بارها تحقیر می‌شوند و ناسزا می‌شنوند و حتی گاهی کودکان آسیب دیده‌ی بزرگتر، کودکان کوچکتر را مورد تعرض قرار می‌دهند. آنان معمولاً با بزرگسالی توأم با بیکاری و بیسوادی مواجهند. مطالعات جرم شناسی نشان می‌دهد، بزهکاری یک پدیده‌ی اتفاقی و تصادفی نیست و در اکثر مواقع می‌توان پیش بینی کرد که چه افرادی در معرض خطر چه نوع جرائم و چه نوع بزه دیدگی‌هایی قرار دارند و از آنجا که کودک در ارتباط با محیط و روابط کار با خطرات و آسیب‌های جدی مواجه می‌شود، به نظر بررسی این موضوع در رابطه با چرخه تولید پدیده‌ی اجتماعی بزهکاری اطفال خالی از لطف نیست. به گفته‌ی پولانزاس: بدون باز تولید، هیچ نظامی پایدار نخواهد بود، از این رو می‌توان کار کودک را به عنوان نقطه آغازین و موثر در بازتولید بزهکاری اطفال مورد بررسی قرار داد.

بخش اول - مفهوم کار کودک و بزهکاری اطفال و علل آن

الف) شناخت کار کودک

۱) کار کودک در برخی اسناد و قوانین

طبق ماده ۱ کنوانسیون حقوق کودک: منظور از کودک افراد انسانی زیر ۱۸ سال است مگر این که طبق قانون قابل اجراء در مورد کودک، سن بلوغ کمتر تشخیص داده شود. در ماده ۲۲ این کنوانسیون مقرر می‌دارد:

۱- کشورهای طرف کنوانسیون حق کودک را جهت حمایت شدن در برابر استثمار اقتصادی و انجام هر گونه کاری که زیانبار بوده و یا توفقی در آموزش وی ایجاد کند و یا برای بهداشت جسمی، روحی، معنوی، اخلاقی و یا پیشرفت اجتماعی کودک مضر باشد را به رسمیت می‌شناسد.

۲- کشورهای طرف کنوانسیون اقدامات لازم قانونی، اجرایی، اجتماعی و آموزشی را در جهت تضمین اجرای این ماده به عمل خواهند آورد. در این راستا با توجه به مواد مربوطه در سایر اسناد بین‌المللی، کشورهای طرف کنوانسیون خصوصاً موارد ذیل را مورد توجه قرار خواهند داد:

الف: تعیین حداقل سن یا حداقل سنین برای انجام کار

ب: تعیین مقررات مناسب از نظر ساعات و شرایط کار

پ: تعیین مجازات‌ها و یا ضمانت اجرایی مناسب جهت تضمین اجرای مؤثر این ماده.

ماده ۳۶ این کنوانسیون بیان می‌دارد: کشورهای طرف کنوانسیون از کودکان در برابر تمام اشکال استثمار که هر یک از جنبه‌های رفاه کودک را به مخاطره می‌اندازد، حمایت خواهند کرد.

مقاله نامه شماره ۱۳۸ سال ۱۹۷۳ (ILO) دولت‌های عضو را به پیگیری یک سیاست ملی در جهت ایفای مؤثر کار کودک متعهد می‌سازد و این ارتباط را برقرار می‌سازد که نمی‌توان هیچ کودکی را در هیچ بخش اقتصادی پائین‌تر از سن تعیین شده برای تکمیل تحصیل اجباری - کمتر از سن ۱۵ سال - به استخدام در آورد.

همچنین حداقل سن لازم برای پذیرفته شدن در هر کاری که احتمالاً تندرستی، ایمنی یا اخلاقیات را به خطر می‌اندازد، ۱۸ سال در نظر گرفته شده است. در سال ۱۹۹۸ در اعلامیه راجع به «حقوق و اصول بنیادین کار»^۱ بر نحو مؤثر کار کودک تأکید

^۱ - ILO Declaration on Fundamental Principles.

ورزید و در ۱۷ ژوئن ۱۹۹۹ «کنوانسیون بدترین اشکال کار کودک»^۲ به تصویب رسید. این کنوانسیون در ماده ۳ خود بدترین اشکال کار کودک را معین می‌کند.

طبق ماده ۷۹ قانون کار جمهوری اسلامی ایران: «به کار گماردن افراد کمتر از ۱۵ سال تمام ممنوع است. این ماده دارای استثنائاتی می‌باشد که قسمت‌های بعدی به آن پرداخته شده است.

براساس ماده ۸۰ قانون کار، کارگری که سنش بین ۱۵ تا ۱۸ سال تمام باشد، کارگر نوجوان نامیده می‌شود و در بدو استخدام باید توسط سازمان تأمین اجتماعی مورد آزمایش‌های پزشکی قرار گیرد.

در ماده ۸۱ این قانون: آزمایش‌های پزشکی کارگر نوجوان، حداقل باید سالی یک بار تجدید شود و مدارک مربوط در پرونده استخدامی وی ضبط گردد. پزشک درباره‌ی تناسب نوع کار با توانائی کارگر نوجوان اظهارنظر می‌کند، چنانچه کار مربوط را نامناسب بداند کارفرما مکلف است در حدود امکانات خود شغل کارگر را تغییر دهد. در ماده بعدی به ساعات کار کارگر نوجوان توجه داشته و مقرر می‌دارد: ساعات کار روزانه کارگر نوجوان، نیم ساعت کمتر از ساعات کار معمولی کارگران است. ترتیب استفاده از این امتیاز با توافق کارگر و کارفرما تعیین خواهد شد.

طبق ماده ۸۳- ارجاع هر نوع کار اضافی و انجام کار در شب و نیز ارجاع کارهای سخت و زیان آور و خطرناک و حمل بار با دست، بیش از حد مجاز و بدون استفاده از وسایل مکانیکی برای کارگر نوجوان ممنوع است. و در آخر در ماده ۸۴ قانون کار بیان می‌دارد: در مشاغل و کارهایی که به علت ماهیت آن یا شرایطی که کار در آن انجام می‌شود برای سلامتی یا اخلاق کار آموزان و نوجوانان زیان آور است، حداقل سن کار ۱۸ سال تمام خواهد بود. تشخیص این امر با وزارت کار و امور اجتماعی است.

۲) علل کار کودک

کار کودک معلول عوامل گوناگون و درهم تنیده‌ی اقتصادی - اجتماعی - حقوقی است، که در زیر به طور خلاصه به آن پرداخته می‌شود.

۲-۱) عامل اقتصادی:

مشکلات اقتصادی اعم از فقر، درآمد کم خانواده، شیوع بالای بیکاری، وجود نابرابری و عدم عدالت اجتماعی و ... برخی از علل ورود کودکان به بازار کار می‌باشند. به گزارش سازمان بین‌المللی کار در سال ۱۹۹۶: «فقر یگانه نیروی عظیمی است که موجب راندن کودکان به محیط کار می‌شود... نیاز شدید، سرمایه گذاری در تحصیل کودکان را برای خانواده‌ها تقریباً غیرممکن می‌سازد و بهای تحصیلات می‌تواند بسیار بالا باشد زیرا بیشتر وقت‌ها تحصیلات عمومی رایگان نیز در عمل برای یک خانواده فقیر بسیار گران تمام می‌شود... خانواده‌های فقیر گرایش دارند فرزندان بیشتری داشته باشند و بزرگی اندازه خانواده از لحاظ آماری نه تنها با احتمال بالاتر این که کودکان به کار وادار شوند، بلکه همچنین با اشتغال به تحصیل و تکمیل تحصیل پائین‌تر، مرتبط دانسته شده است.» (حافظیان، ۱۳۷۷، ۵۵) کودکان فقیر در خانوارهای فقیر به دنیا می‌آیند و در بسیاری از کشورهای در حال توسعه به دلیل نابرابری های ساختاری، پا به پای فقر رشد می‌کنند. به این ترتیب، خانوارهای فقیر نسل آینده باز تولید می‌شوند و چرخه فقر همچنان به حرکت خود ادامه می‌دهد. (داورپناه، راغفر، نخعی، ۱۳۸۸، ۱۴۱). و بر طبق تحقیقی «۷۵ درصد از کودکان خیابانی برای گذران زندگی و تأمین هزینه های خانواده به کاری مشغولند. ۷۳ درصد از آنان مهارت‌های گوناگون و البته کاذب دارند و ۲۷ درصد از مهارت‌های لازم اولیه بی بهره‌اند و از میان کسانی که مهارت‌های لازم را ندارند ۶۹ درصد کودکان بزهکار هستند.» (اقیما، ۱۳۸۶، ۱۴۵).

^۲. The worst forms of child labour convention.

۲-۲) عامل اجتماعی - فرهنگی

در این قسمت می‌توان از عواملی چون سنت‌ها، طلاق اعتیاد، تک والدی، بعد خانوار، مهاجرت، جنگ، آیدز، را نام برد. در ذیل به اختصار به چند مورد پرداخته شده است. در بررسی عوامل مؤثر در بروز پدیده کودک خیابانی، ۳۸ درصد کودکان خیابانی از گروه‌های مهاجر و ۶۲ درصد بومی تهرانند، ولی همان گونه که دیده می‌شود ۶۲ درصد از کودکان بزهکار خیابانی، مهاجر و تنها ۳۸ درصد از ایشان بومی‌اند که با احتمال ۹۵ درصد تفاوتی معنادار میان گروه کودکان بزهکار و دیگر گروه‌ها در شاخص مهاجر و بومی بودن به چشم می‌خورد و این نشان دهنده وجود بیشترین شمار کودکان خیابانی بزهکار از گروه مهاجران است. (اقیما ۱۳۸۶، ۱۴۵) بعد خانوار به گونه‌ای معنادار در بروز پدیده کودک خیابانی مؤثر است و بسیاری از این کودکان در خانواده‌های پرجمعیت زندگی می‌کنند. ۷۱ درصد از آنان ۹ تا ۱۵ ساله‌اند. در این سنین مهمترین دگرگونی‌های عاطفی، شناختی و اجتماعی در فرد رخ می‌دهد و شوربختانه این کودکان که سرمایه‌های ملی و ارزشمند جامعه‌اند، به کژرفتاری و تباهی کشانده می‌شوند. (همان، ۱۳۸۶، ۱۴۷). در درگیریهای مسلحانه جهان بیش از ۳۰۰ هزار کودک زیر ۱۸ سال به گونه‌ای شرکت دارند، که در حدود دو میلیون تن از ایشان نیز در طی دهه گذشته بر اثر همین درگیریها جان خود را از دست داده‌اند، برخی از این کودکان را دختر بچه‌هایی تشکیل می‌دهند که برای آشپزی و یا فحشا و دادن خدمات جنسی به سربازان، به زور به کار گماشته شده‌اند. (ایروانیان، ۱۳۸۲، ۷۷)

۲-۳) ضعف حمایت حقوقی:

در ابتدا باید به این نکته اشاره کرد که تنها با وضع قوانین نمی‌توان کودک گرسنه‌ای را که به ناچار برای بقا به سوی کار می‌شتابد، سیر نمود و یا مورد حمایت قرارداد، چرا که او با وجود ممنوعیت قانونی مشغول به کار شده، پس قانون نه تنها او را مورد حمایت قرار نمی‌دهد بلکه مورد استثمار چند برابر نیز قرار می‌گیرد. همانطور که گفته شد طبق ماده ۷۹ به کار گماردن افراد کمتر از ۱۵ سال تمام ممنوع است. این قاعده دارای استثناء است:

۱- طبق ماده ۱۸۸ قانون کار، کارگران کارگاه‌های خانوادگی که انجام کار آنها منحصراً توسط صاحب کار و همسر و خویشاوندان نسبی درجه یک از طبقه اول وی انجام می‌شود، مشمول مقررات این قانون نخواهند بود. در نتیجه حداقل سن در مورد کارگران چنین کارگاه‌هایی هرگز رعایت نخواهد شد. (ایروانیان، ۱۳۸۲، ۱۲۲). ۲- ماده ۸۴ قانون کار اعلام می‌کند به کار گماردن افراد کمتر از ۱۸ سال برای کارهایی که ماهیت آنها برای سلامتی و اخلاق نوجوانان زیان آور است ممنوع می‌باشد، و از سوی دیگر کارگران ۱۵ تا ۱۸ سال را کارگر نوجوان نامیده است. در این قانون به تشکیل اداره کل بازرسی وزارت کار و امور اجتماعی اشاره شده است، لیکن در تبصره ماده ۹۸ ورود بازرسان کار به کارگاه‌های خانوادگی منوط به اجازه کتبی دادستان محل می‌باشد. در ماده ۳ قانون حمایت از کودکان و نوجوانان (۱۳۸۱) هر گونه خرید، فروش، بهره‌کشی و بکارگیری اطفال به منظور ارتکاب اعمال خلاف از قبیل قاچاق جرم بوده و مرتکب حسب مورد علاوه بر جبران خسارت وارده به ۶ ماه تا ۱ سال زندان و یا به جزای نقدی از ۱۰ میلیون ریال تا ۲۰ میلیون ریال محکوم خواهد شد. همانطور که ملاحظه می‌شود، این مجازات، مجازاتی بسیار سبک برای خرید و فروش، بهره‌کشی و ... از یک کودک می‌باشد.

۲. Children of the Street.

یونیسف در سال ۱۳۷۷ کودک خیابانی تعریف کرد: «همه‌ی کودکانی که به سبب کمبود یا نبود نظارت پدر و مادر، دلبستگی به تحصیل و گذراندن اوقات در منزل ندارند و ناگزیر در خیابان‌ها کار و زندگی می‌کنند».

ب) بزهکاری اطفال و انواع آن

در بسیاری از کشورها، مقنن بزهکاری را به اعمالی اطلاق می‌نماید که قانون آنها را پیش بینی و قابل مجازات می‌داند. (نجفی توانا، ۱۳۸۵، ۱۷) بزهکاری اطفال به سه دسته تقسیم می‌شود که موضوع این گفتار می‌باشد.

۱- انواع بزهکاری**۱-۱ جرائم علیه اشخاص:**

هر چند از جنبه آماری جرائم خشونت آمیز و صدمات جسمی و جانی بعد از جرائم علیه اموال قرار دارند، لیکن دقت و توجه علمی به کنش‌ها و واکنش‌های نوجوانان و جوانان، ما را به این واقعیت می‌رساند که اولاً هر نوع بزهکاری از ناحیه آنان مبین اشکال متفاوتی از خشونت تلقی می‌شود و ثانیاً رفتارهای پرخاشگرانه و تهاجمی اطفال که در قالب های خشونت لفظی و جسمی متظاهر می‌گردد و نه تنها کمتر از جرائم علیه اموال نمی‌باشد بلکه با عنایت به طبیعت انسان که قانون‌گریز بوده و می‌بایستی در طول یک دوره نسبتاً چندین ساله از زمان تولد تا سن پذیرش مسئولیت اجتماعی و قانونی تحت آموزش‌های خانوادگی، اجتماعی، فرهنگی قانون پذیر گردد. خشونت و برخوردهای فیزیکی حجم بسیار دلیلی از فعالیت مجرمانه اطفال را در بر می‌گیرد. (نجفی توانا، ۱۳۸۵، ۲۴)

جرائم شاخص علیه اشخاص شامل:

- ۱- قتل عمدی و قتل غیرعمدی
- ۲- تجاوز جنسی به عنف
- ۳- سرقت همراه با آزار^۴
- ۴- تعرض مشدد (معظمی، ۱۳۹۱، ۷۱) می‌باشد.

۱-۲ جرائم علیه اموال:

سرقت از جمله جرائم بسیار شایع در میان کودکان است، چنانچه این کودکان اسیر باندهای تبهکاری شده باشند، سرقت‌های آنان بیشتر جزئی و شامل مواد خوراکی و یا مبالغ که برای زنده ماندن احتیاج دارند است. (محسنی، ۱۳۸۴، ۱۴) کیف قاپی، یکی دیگر از رایج‌ترین انواع سرقت‌ها در نزد کودکان است که بیشتر بوسیله‌ی موتور سواران صورت می‌گیرد. (کاوه، ۱۳۹۱، ۹۸۷).

البته بسیاری از این سارقان به سلاح سرد هم مجهز هستند و در صورت مقاومت مال باخته او را مجروح می‌کنند. (همان، ۹۸۸) سرقت اتومبیل و وسائل یدکی آنها، امروزه در جهان سوم شیوع پیدا کرده است، در سال‌های اخیر در کشور ما این بزه به صورت قابل توجهی بویژه در میان جوانان - رواج و افزایش یافته است. (دکترنجفی توانا، ۱۳۸۵، ۹۸۷). ربودن اموال داخل منازل افراد آشنا یا بیگانه یکی از جرائم مهم کودکان و نوجوانان است. (کاوه، ۱۳۹۱، ۹۸۷) البته غیر از سرقت جرائمی مثل تخریب اموال خصوصی یا دولتی مانند شکستن شیشه اتومبیل، منازل، خراب کردن صندلی پارک‌ها، اتوبوس‌ها در حد چشمگیری توسط اطفال ارتکاب می‌شود که عمدتاً به منظور ارضاء روحی و گرفتن انتقام از یک دشمن معین یا فرضی اتفاق می‌افتد. (نجفی توانا، ۱۳۸۵، ۳۷ و ۳۸)

۱-۳ جرائم دیگر:

در تحقیقی که سازمان بهداشت جهانی (WHO) روی بیش از ۵۵۰ کودک انجام داده مشخص شد که نزدیک به صد درصد کودکان کار و خیابان در شهرهای تورنتو و مونترال از داروهای مخدر استفاده می‌کنند.

- انحرافات جنسی، بیشتر در کودکان کارتن خواب شایع است.

^۴- Larceny

- خرید و فروش مواد مخدر بدلیل سودآور بودن آن از اهمیت بالایی در نزد این کودکان برخوردار است.
 - تکدی و ولگردی از جرائم بسیار شایع در میان آنهاست. (محسنی، ۱۳۸۴، ۱۴)
- کودکان کار و خیابان ۷۰ درصد مصرف کنندگان مواد مخدر را در تهران به خود اختصاص می‌دهند. (پاشایی، ۱۳۸۹، ۴۵)
- جوانان و نوجوانان به دلیل عدم کنترل، وفور مواد مخدر، تأثیرپذیری از احساسات و تحریکات جوانی و لذت جویی آنی، به مواد مخدر پناه می‌برند. (نجفی توانا، ۱۳۸۵، ۵۳)
- در بحث تکدی گری، متأسفانه قطع نظر از تعدادی افراد بیمار، معتاد و کهنسال - که در سالهای اخیر به علت تضعیف علقه‌های خانوادگی از کانون خانواده رها شده و الزاماً به علت فقد امکانات اجتماعی و بیمه‌های ضروری دست به این کار می‌آیند - فعالین اصلی این پدیده را کودکان و نوجوانان تشکیل می‌دهند. اینان قبل از آنکه مباشرین واقعی این عمل باشند، قربانیان آنند؛ زیرا بلبل مختلف از جمله اعمال فشار، دستور والدین که خود به این کار اشتغال دارند و یا به صورت اجاره‌ای تحت اختیار باندهای منسجم و سازمان یافته، اجباراً به این کار مبادرت می‌ورزند. (همان، ۶۱)

۲) علل بزهکاری

گسترش بزهکاری بویژه در میان کودکان و نوجوانان از حساسیت ویژه‌ای برخوردار است، لذا علت یابی و ارائه راهکار در این زمینه دارای اهمیت بسیاری است.

۲-۱ تأثیر عامل‌های اقتصادی در بزهکاری

برخی از پژوهش‌ها به دگرگونی‌های شرایط اقتصادی توجه می‌کنند تا ببینند آیا با دگرگونی‌های نرخ‌های جرم همانندی دارند یا خیر. اگر جرم معلول فقر است، که با منطق [نیز] جور در می‌آید، در آن صورت در مکان‌ها و زمان‌هایی که فقیران بیشتری وجود دارد، باید جرم بیشتری [نیز] وجود داشته باشد. (شجاعی، ۱۳۹۱، ۱۵۴) جرائم زیردستان یا اقشار ضعیف جامعه ترکیبی از انگیزه‌های اقتصادی و اجتماعی تشکیل می‌شود. این گونه جرایم به تلاش برای افزایش و یا ترمیم درآمدی فردی در مقایسه با نیازهای گذران زندگی مربوط است. در جرم‌شناسی مارکسیستی، جرائم ارتكابی طبقه کارگر، عمدتاً در نتیجه نیاز به تضمین حداقل‌های نیازهای زندگی و نیازهای اقتصادی بوجود می‌آید؛ این به معنی نیاز به زنده بودن است.

مطالعات و تحقیقات متعدد در خصوص اثر کار والدین، میزان درآمد و زمان آن‌جملگی این واقعیت را به اثبات می‌رساند که بخش عمده‌ای از نابهنجاری و بزهکاری کودکان با نوع و زمان کار والدین و درآمد آنان ارتباط دارد. به عبارت دیگر، بزهکاران بطور عام و اطفال بزهکار بویژه، عمدتاً از خانواده‌های برخاسته‌اند که غالباً والدین آنها به کارهای بسیار کم درآمد اشتغال داشته و یا برای جبران کسری درآمد به کارهای اضافی و اصطلاحاً چند پیشگی می‌پرداخته‌اند. (نجفی توانا، ۱۳۹۰، ۱۳۲)

۲-۲ تأثیر عامل اجتماعی، فرهنگی در بزهکاری:

بد رفتاری با کودکان یک بیماری طبی، روانی و اجتماعی است که از ابعاد مختلف، آحاد جامعه را تحت تأثیر قرار می‌دهد. عاملان این آسیب، بزرگسالان و افراد مورد آسیب، کودکان هستند. مطالعات نشان می‌دهد در خانواده‌هایی که پدران در فراهم کردن قالب‌ها و الگوهای کافی برای رشد بچه ناتوان هستند، بچه‌ها بزهکار از آب در می‌آیند. در حدود سه پنجم پسران و یک دوم دختران بزهکار از خانواده‌هایی برخاسته‌اند که والدین آنان در قید حیات هستند. (محسنی، ۱۳۸۴، ۱۳)

پژوهش‌های متعدد تأیید می‌کنند که فرایندها و سیستم خانواده یکی از عناصر بسیار مهم در رفتارهای بزهکارانه است، بویژه فعالیت‌های مجرمانه پدر و مادر یا برادران و خواهران خطر افزایش بزهکاری را در اعضای جوان خانواده افزایش می‌دهد. (شامبیاتی، ۱۳۸۸، ۴۴)

بدرفتاری با کودکان با اشکال مختلف نظیر: استثمار نیروی کار کودکان، لذت جنسی بزرگسالان از آنان، بی‌خانمانی، سرگردانی بچه‌های بی سرپرست در خیابان‌ها و محرومیت و بی‌پناهی کودکان وجود دارد. خطرهایی که این کودکان را تهدید می‌کند

گرایش به مواد مخدر، سرقت، قاچاق و حمل مواد مخدر و قرار گرفتن در باندهای فساد است. سازمان بهداشت جهانی در مورد سوءاستفاده جنسی از این کودکان اعلام می‌دارد که بیماری‌های درمان ناپذیری چون ایدز و جذام در آنها مشاهده شده است. (محسنی، ۱۳۸۴، ۱۵)

تحقیقات انجام شده در ایران در دهه‌های اخیر بیانگر رابطه‌ای معنادار بین فروپاشی خانوادگی و بزهکاری نوجوانان است. (احمدی، ۱۳۹۱، ۱۳۲)

محیط‌های کار، حوزه‌هایی از الگوهای رفتاری را شکل می‌دهند که وجود جرمی خاص و منحصر به فرد، وجه اختصاصی آن را تشکیل می‌دهد، تقریباً می‌توان گفت جرمی نظیر، ضرب و جرح، سرقت، مصرف الکل و مواد مخدر و سوء استفاده‌های جنسی بیشترین فراوانی را در این حوزه به خود اختصاص داده‌اند.

با توجه به این که نوجوانان شاغل بیشترین زمان خود را باید در این محیط کار سپری کنند با رو به رو شدن با الگوهای رفتاری مجرمانه در این حوزه، زمینه لازم را برای بزهکاری و خصوصاً سارق شدن پیدا می‌کنند. (طییبی، ۱۳۹۲، ۶۲)

مهاجرت، جنگ و ... نیز از عوامل دیگری است که می‌توان نام برد.

**بخش دوم - ارائه و تحلیل یافته های آماری
برخی از جداول ضروری در زیر آورده شده است
۱ مشخصات و ویژگیهای جمعیت مورد تحقیق**

توزیع پاسخگویان بر حسب وضعیت تحصیلی

گزینه‌ها	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی (درصد)
دانش‌آموزم	۱۲	۱۷/۱
ترک تحصیل کرده‌ام	۵۸	۸۲/۹
جمع	۷۰	۱۰۰

توزیع پاسخگویان بر حسب بعد خانوار

گزینه‌ها	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی (درصد)
کمتر از ۴ نفر	۲	۲/۸
۴ تا ۶ نفر	۲۹	۴۱/۵
بیش از ۶ نفر	۳۹	۵۵/۷
جمع	۷۰	۱۰۰

توزیع پاسخگویان بر حسب سابقه محکومیت برادر یا خواهر

گزینه‌ها	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی (درصد)
بله	۲۰	۲۸/۶
خیر	۵۰	۷۱/۴
جمع	۷۰	۱۰۰

توزیع پاسخگویان برحسب سابقه محکومیت والدین

گزینه‌ها	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی (درصد)
بله	۱۳	۱۸/۶
خیر	۵۷	۸۱/۴
جمع	۷۰	۱۰۰

توزیع پاسخگویان برحسب چگونگی انتخاب دوستان

گزینه‌ها	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی (درصد)
از میان هم‌محلّه‌ای‌ها	۳۷	۵۲/۸
از میان هم‌مدرسه‌ای‌ها	۶	۸/۶
از میان فامیل و آشنایان	۳	۴/۳
از میان همکاران	۲۴	۳۴/۳
جمع	۷۰	۱۰۰

۲) آمارهای توصیفی مربوط به حوزه‌ی اقتصاد و بزه
توزیع پاسخگویان برحسب میزان درآمد خانواده

گزینه‌ها	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی (درصد)
پایین‌تر از ۸۰۰ هزار تومان	۲۳	۳۲/۸
۸۰۰/۰۰۰ تا ۱/۲۰۰/۰۰۰ تومان	۳۷	۵۲/۹
۱/۲۰۰/۰۰۰ تا ۱/۶۰۰/۰۰۰ تومان	۱۰	۱۴/۳
جمع	۷۰	۱۰۰

توزیع پاسخگویان برحسب میزان درآمد ماهیانه آن‌ها

گزینه‌ها	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی (درصد)
تا ۳۰۰ هزار تومان	۷	۱۰
تا ۵۰۰ هزار تومان	۴۱	۵۸/۶
تا ۷۰۰ هزار تومان	۱۷	۲۴/۳
تا ۹۰۰ هزار تومان	۵	۷/۱
بیش از ۹۰۰ هزار تومان	-	-
جمع	۷۰	۱۰۰

توزیع پاسخگویان برحسب وابستگی خانواده به دستمزد کودک

گزینه‌ها	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی (درصد)
وابستگی ندارد	۱۰	۱۴/۴
قسمتی از دستمزد را می‌پردازد	۲۳	۳۲/۸
کل دستمزد را می‌پردازد	۳۷	۵۲/۸
جمع	۷۰	۱۰۰

توزیع پاسخگویان برحسب میزان ساعت کاری آن‌ها در روز

گزینه‌ها	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی (درصد)
۴ ساعت	۴	۵/۷
۶ ساعت	۸	۱۱/۴
۸ ساعت	۲۰	۲۸/۶
بیشتر از ۸ ساعت	۳۸	۵۴/۳
جمع	۷۰	۱۰۰

توزیع پاسخگویان برحسب تعداد روزهایی که در هفته کار می‌کنند

گزینه‌ها	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی (درصد)
۱ روز	-	
۲ روز	-	
۳ روز	۳	۴/۳
۴ روز	۷	۱۰
۵ روز	۸	۱۱/۴
۶ روز	۴۲	۶۰
۷ روز	۱۰	۱۴/۳
جمع	۷۰	۱۰۰

توزیع پاسخگویان برحسب میزان درگیری و نزاع در محدوده جغرافیایی محل کار

گزینه‌ها	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی (درصد)
وجود ندارد	-	
کم	-	
متوسط	۱۰	۱۴/۳
زیاد	۶۰	۸۵/۷
جمع	۷۰	۱۰۰

توزیع پاسخگویان بر حسب میزان بزه خرید و فروش مواد مخدر در محدوده جغرافیایی محل کار

گزینه‌ها	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی (درصد)
وجود ندارد	-	-
کم	۲	۲/۸
متوسط	۱۱	۱۵/۸
زیاد	۵۷	۸۱/۴
جمع	۷۰	۱۰۰

توزیع پاسخگویان بر حسب علاقه‌مندی آن‌ها به الگوبرداری از افراد

گزینه‌ها	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی (درصد)
والدین	-	-
همکار یا کارفرما	۲۰	۲۸/۶
خواهر یا برادر	-	-
دوستان	۳۳	۴۷/۱
معلم	-	-
هنرپیشه یا ورزشکاران	۱۰	۱۴/۳
سایرین	۷	۱۰
جمع	۷۰	۱۰۰

۳۱-۱ توزیع پاسخگویان بر حسب استفاده از مواد مخدر جهت سر حال بودن در ساعات طولانی کار

گزینه‌ها	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی (درصد)
بله	۳۳	۴۷/۱
خیر	۳۷	۵۲/۹
جمع	۷۰	۱۰۰

توزیع پاسخگویان بر حسب نحوه ارتکاب جرم بزه

گزینه‌ها	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی (درصد)
به تنهایی	۱۲	۱۷/۱
به همراه اعضای خانواده	۳	۴/۳
دوستان و هم‌محله‌ای	۴۷	۶۷/۱
همکاران	۸	۱۱/۵
جمع	۷۰	۱۰۰

توزیع پاسخگویان بر حسب نوع بزه ارتكابی

گزینه‌ها	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی (درصد)
سرقت	۶۰	۸۵/۷
جمع	۷۰	۱۰۰

گزینه‌ها	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی (درصد)
خفت گیری	۱۸	۲۵/۷
جمع	۷۰	۱۰۰

گزینه‌ها	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی (درصد)
مواد مخدر	۲۳	۳۲/۸
جمع	۷۰	۱۰۰

گزینه‌ها	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی (درصد)
منکرات	۳	۴/۲
جمع	۷۰	۱۰۰

گزینه‌ها	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی (درصد)
ضرب و جرح	۶۵	۹۲/۸
جمع	۷۰	۱۰۰

توزیع پاسخگویان بر حسب جرم ارتكابی توسط همکاران یا کارفرمایان

گزینه‌ها	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی (درصد)
سرقت	۲۸	۴۰
جمع	۷۰	۱۰۰

گزینه‌ها	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی (درصد)
مواد مخدر	۱۹	۲۷/۱
جمع	۷۰	۱۰۰

گزینه‌ها	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی (درصد)
خفت گیری	۳	۴/۳
جمع	۷۰	۱۰۰

گزینه‌ها	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی (درصد)
ضرب و جرح	۳۱	۴۴/۳
جمع	۷۰	۱۰۰

گزینه‌ها	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی (درصد)
منکرات	-	-
جمع	۷۰	۱۰۰

گزینه‌ها	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی (درصد)
جرائم دیگر	-	-
جمع	۷۰	۱۰۰

گزینه‌ها	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی (درصد)
هیچ جرمی	۲۱	۳۰
جمع	۷۰	۱۰۰

توزیع پاسخگویان برحسب این که همکاران و یا کارفرما تا چه میزان به دلیل پشیمانی و یا ناتوانی از انجام کارهای خلاف، آنان را مسخره کرده اند

گزینه‌ها	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی (درصد)
هیچ‌گاه	۲۳	۳۲/۸
گاهی اوقات	۱۴	۲۰
بیشتر اوقات	۱۵	۲۱/۴
همیشه	۱۸	۲۵/۸
جمع	۷۰	۱۰۰

توزیع پاسخگویان برحسب این که تا چه میزان همکاران و یا کارفرما بعد از انجام کارهای خلاف از آنان حمایت می‌کردند

گزینه‌ها	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی (درصد)
هیچ‌گاه	۲۴	۳۴/۳
گاهی اوقات	۱۵	۲۱/۴
بیشتر اوقات	۱۳	۱۸/۶
همیشه	۱۸	۲۵/۷
جمع	۷۰	۱۰۰

توزیع پاسخگویان برحسب میزان تمایل آن‌ها به تقلید از رفتارهای خلاف قانون همکاران و یا کارفرما

گزینه‌ها	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی (درصد)
هیچ‌گاه	۴۲	۶۰
گاهی اوقات	۱۷	۲۴/۳
بیشتر اوقات	۹	۱۲/۹
همیشه	۲	۲/۸
جمع	۷۰	۱۰۰

توزیع پاسخگویان برحسب میزان پیشنهاد انجام اعمال خلاف قانون توسط همکاران و یا کارفرما

گزینه‌ها	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی (درصد)
هیچ‌گاه	۱۷	۲۴/۳
گاهی اوقات	۲۹	۴۱/۴
بیشتر اوقات	۱۹	۲۷/۲
همیشه	۵	۷/۱
جمع	۷۰	۱۰۰

توزیع پاسخگویان برحسب میزان تشویق همکاران و یا کارفرما به انجام کارهای خلاف

گزینه‌ها	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی (درصد)
هیچ‌گاه	۱۳	۱۸/۶
گاهی اوقات	۳۵	۵۰
بیشتر اوقات	۱۵	۲۱/۴
همیشه	۷	۱۰
جمع	۷۰	۱۰۰

توزیع پاسخگویان برحسب میزان مشارکت همکاران و یا کارفرما در انجام کارهای خلاف قانون

گزینه‌ها	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی (درصد)
هیچ‌گاه	۲۵	۳۵/۷
گاهی اوقات	۲۳	۳۲/۹
بیشتر اوقات	۱۳	۱۸/۶
همیشه	۹	۱۲/۸
جمع	۷۰	۱۰۰

نتیجه گیری و پیشنهاد راهکار

علیرغم تمام تلاشهایی که محقق کرده است باز می توان وجود مواردی را در نظر گرفت و یا یافت که از نظر محقق دور مانده است. اما نتایج تحقیق با توجه به همه موارد فوق صورت می پذیرد. تاثیرات ناشی از کار کودک بر بهره‌کاری آنان را می توان به تاثیرات مستقیم و غیرمستقیم تقسیم نمود.

الف) نتایج مستقیم

نتایج به دست آمده از تحقیق به منظور بررسی تأثیر مستقیم کار بر بهره‌کاری نشان می دهد که تقریباً ۴۷٪ پاسخگویان به دلیل آنکه بتوانند مدت بیشتری کار کنند و یا بتوانند مدت بیشتری را حین کار «سرحال» بمانند به استفاده از مواد مخدر روی آورده‌اند. تجربه‌ی عملی پژوهشگر نشان می دهد که این گروه عموماً پس از مدتی توان کار را از دست داده و با ورود به چرخه‌های دیگر بزه‌گریبانگیر جامعه می شوند.

شدت وابستگی خانواده‌ها به درآمد کودکان خود احتمال این استفاده را بیشتر می کند چراکه هرچه خانواده به این درآمد وابسته تر باشد، کودک مجبور به انجام ساعات بیشتر کار برای کسب درآمد بیشتر به منظور رفع نیازهای خانواده است. این تحقیق نشان می دهد که ۵۲/۸ درصد از خانواده‌ها کاملاً به این درآمد وابسته هستند و این می تواند به ایجاد زمینه‌های ورود این کودکان به چرخه سوءاستفاده از مواد مخدر منجر و موارد آتی آنها بپه‌وجود آورد. ضمناً نوع کاری که این کودکان به آن می پردازند می تواند با افزایش ساعات کار و یا سختی‌های آن احتمال این سوءمصرف را افزایش دهد. مثلاً کودکان که در کوره پزخانه‌ها (خلازیر و کاظم آباد) و یا کودکانی که در تولیدی‌های کفش به کار مشغول‌اند احتمال مصرف مواد در آنان بیشتر است. ساعات کار طولانی در مورد اول و بوی چسب و تیز و سایر مواد مورد مصرف در تولیدی‌های کفش چنین امکانی را افزایش داده است.

این نتایج نشان می دهد که در حدود ۴۱٪ موارد همکاران و کارفرمایان پاسخگویان، گاهاً پیشنهاد انجام عمل خلاف قانون را به آنها داده‌اند. دامنه‌ی این اعمال خلاف از شرکت در منازعه و خفت گیری آغاز و تا پیشنهاد پخش مواد مخدر ادامه می یابد. نتایج نشان می دهد که همراهی این کودکان کار در زمان تفریح کارگران بزرگسال، ورود آنان به چرخه‌ی بزه را تسهیل می کند. طبق این تحقیق بیشتر اوقات این همکاران و یا کارفرما هستند که این کودکان را به انجام اعمال خلاف ترغیب می کنند. استفاده از حشیش و مشروبات الکلی از جمله مصادیقی است که می توان از آنها نام برد. سومین عامل مستقیمی که در بازتولید بزه در میان کودکان کار به واسطه‌ی اشتغال مؤثر است. مشارکت همکاران و کارفرما در انجام کارهای خلاف می باشد که به صورت معناداری به تأثیر مستقیم کار کودکان در بازتولید بزه تأکید دارد. در مجموع نزدیک به ۵۰٪ کارفرمایان و همکاران در انجام اعمال خلاف قانون با این کودکان مشارکت می کنند.

ب) نتایج غیرمستقیم

اما آنچه این تحقیقات به ما نشان می دهد تأثیرات غیرمستقیم کار کودکان بر فرایند بهره‌کاری آنان است. به عبارتی دیگر هرچه در شرایط کار، روابط کاری و ارتباط کودک با محیط کار بیشتر دقت کنیم، مشاهده می شود که قرار گرفتن کودک در محیط نامناسب رشد طبیعی وی را در معرض مسائل گوناگونی قرار می دهد. هرچند شاید برخی از تأثیرات مثبت اشتغال بر کودکان سخن بگویند و ادعا کنند که کار کردن به ثبات شخصیت و استقلال کودکان کمک می کند اما به نظر می رسد لایه‌های پنهان آسیب در عمده‌ی موارد از دید آنان پنهان می ماند.

باید کودکی که فقط در ایام تعطیل به کار مشغول می شود یا در کنار والدین و اقوام خود به حرفه‌آموزی مشغول است را از کودکی که به دلیل جبر اقتصادی و معیشتی به کار گمارده می شود تمایز داد. ۸۲/۹٪ کودکان این تحقیق زمانی برای تفریح کردن نمایانند و ۸۲/۹٪ آنان ترک تحصیل کرده اند و بیشترین ریزش در ورودی مقطع دبیرستان می باشد. در مجموع این تحقیقات به ما نشان داد که موارد بسیار وجود دارند که بر کار کودکان مؤثرند. اینکه وضعیت اقتصادی خانواده چگونه است و آیا تعادل میان درآمدها و هزینه‌های خانواده وجود دارد بخشی از پاسخ را نمایان می سازد. هر عاملی که به برهم زدن این تعادل بیانجامد

و یا عدم تعادل را تشدید کند می‌تواند در کار کودکان مؤثر باشد. مطابق نتایج به‌دست‌آمده بیش از ۷۰٪ پاسخگویان ترجیح می‌دهد پیرامون مشکلات خود با دوستان و ۲۳٪ نیز تمایل دارند با همکاران و کارفرمایان خود در این باره صحبت کنند. مشاهده شده است که این مشورت‌ها می‌تواند مسیری نادرست را در مقابل این کودکان قرار دهد.

همان‌طور که اشاره شد می‌توان عامل اصلی در ورود کودکان به کار را فقر اقتصادی دانست. میان درآمد این خانواده‌ها و کار کودکان ارتباط معناداری وجود دارد. درآمد ۳۳٪ از خانواده‌های این کودکان کمتر از هشتصد هزار تومان در ماه برآورد شده است. باید توجه کرد که این درآمد یک نفر از اعضای خانواده نیست بلکه مجموع درآمد اعضا این مبلغ است. کارهای ساده، درآمدهای کمتری دارند. در واقع وقتی به آگهی‌های استخدام مراجعه می‌شود آنجا که درج شده است به کارگر ساده نیازمندیم، فی‌الواقع قیمت و دستمزد او را نیز به صورت پنهان درج نموده است. این خانواده‌ها ناتوان از کسب مهارت می‌شوند زیرا به‌منظور کسب درآمد ساعات طولانی را به انجام کارهای ابتدایی می‌پردازند و در عمده‌ای مواقع موفق نمی‌شوند با انتخاب شغل مناسب به کارآموزی توأم با درآمد بپردازند. خانواده‌های اشاره‌شده در جدول فوق که بیش از یک میلیون درآمد دارند عمدتاً خانواده‌هایی هستند که دارای نوجوان کارگر هستند. هرچه سن این کودکان به سن کارگران بزرگسال و عادی نزدیک می‌شود، دستمزد آنان نیز به «حداقل دستمزد» کارگران ساده نزدیک می‌شود. این ضعف در درآمد و ناتوانی جسمی و ذهنی شرایط را در مواردی که خانواده‌ها دچار بحران هستند برای ورود این کودکان به بزه فراهم می‌سازد. فرصت‌های کودکی خریدنی شده است. خانواده‌هایی که ناتوان از پرداخت هزینه‌های این «فرصت» هستند کودکان خود را بر سر کار می‌فرستند. نتایج به ما نشان می‌دهد که ۷۸٪ کودکان کارگر اذعان نموده‌اند که دستمزدشان در برابر نیازهایشان کفایت نمی‌کند. این مسئله عموماً به‌نوعی تنش روانی در کودکان کارگر دامن زده و آنان را تا مرز تخریب هرآنچه در اطراف خود می‌بینند پیش می‌برد. فاصله فراوان این کودکان از محیط‌های طبیعی رشد و محرومیت از فرصت‌های کودکی، امکان آموزش مهارت‌های اجتماعی و اساسی را از آنان سلب می‌کند. بیش از ۵۰٪ پاسخگویان این تحقیق، تمام دستمزد خود را به خانواده‌ی خود می‌دهند. بسیاری از آنان ساعات طولانی کار در تمام‌روزهای هفته را برگزیده‌ی خود یدک می‌کشند.

تمام موارد فوق به این دلیل دارای اهمیت هستند که شرایط زیستی کودک را به ما نشان می‌دهند، آنچنانکه مارکس بیان می‌دارد: این آگاهی اجتماعی ما نیست که هستی ما را می‌سازد بلکه این هستی اجتماعی ماست که به آگاهی‌مان شکل می‌دهد. نامنی شغل، دستمزد پایین، ساعات طولانی کار، ارتباط با افراد بزرگسال و چندین و چند مورد دیگر محیط کار این کودکان است. علت حضور در این کارگاه‌ها نیز فقر خانواده و ناتوانی آن‌ها در برآورده سازی نیازهای کودک است. ورودی‌های ذهن این کودکان می‌تواند پیش‌بینی ما را نسبت به خروجی شخصیتی آن‌ها آسان کند.

پیرامون تأثیر غیرمستقیم محیط کار بر افزایش احتمال بزهکاری بررسی محیط کار این کودکان و درصد بزه موجود در محیط به ما نشان داد که محل کار این افراد که عمدتاً در حاشیه شهر است، محیطی کاملاً خشن می‌باشد. ۸۵/۷٪ پاسخگویان اعلام داشته‌اند که درگیری و نزاع در محیط کارشان «زیاد» به‌وقوع می‌پیوندد. آموزش خشونت به‌صورت زنجیره‌ای وجود دارد. جالب این‌که هیچ‌کدام از پاسخگویان به نبود خشونت به‌صورت درگیری و نزاع رأی نداده است. محیط‌های خشن به‌صورت عملی نشان داده است که به «خودزنی» کودکان کار و تلاش برای «بی‌ریخت سازی خود» نیز می‌انجامد. آن‌ها برای آنکه چهره‌ای خشن داشته باشند که اندکی متناسب با محیط کارشان باشد با چاقو بر صورت و گردن و دست‌های خود «خط می‌اندازند».

فروش مواد مخدر و وجود افراد سارق در محیط کار از جمله موارد دیگری است که این کودکان در محیط کار با آن مواجه‌اند. بنا به گزارش واحد مددکاری مراکز مراجعه شده، باندهای قاچاق مواد مخدر با پیشنهاد حمل مواد به این کودکان وعده‌ی درآمدهای خوب با کار کم را به آن‌ها می‌دهند. یکی از این روش‌ها بلعیدن مواد به‌صورت بسته‌بندی، مسافرت به کشورهای جنوب شرق آسیا مانند تایلند و دفع آن است. برای این عمل چیزی معادل ده میلیون تومان نصیب فرد قاچاقچی می‌شود. این به‌شرط آن است که گرفتار مأموران نشده و یا کیسه‌ی مواد در درون شکم آن‌ها باز نشود زیرا این دومی منجر به مرگ و اولی مجازت اعدام را به‌مراه دارد.

مشاهده شده است که هرچه فقر شدیدتر باشد، و خانواده حمایت کمتری از اعضاء بنماید و کودک در روابط ناسالم تری قرار داشته باشد احتمال این بزه افزایش می‌یابد. به جز محیط کار که در بالا به آثار آن در احتمال بزه در کودکان اشاراتی شد، خود محل کار و همکاران نیز می‌توانند به‌طور غیرمستقیم به تشویق کودکان برای ارتکاب بزه تأثیر داشته باشند. بیش از ۸۰٪ این کودکان شاهد انجام اعمال خلاف همکاران و کارفرمای خود بوده اند و ۲۸/۶٪ این کودکان خود را علاقمند به الگوبرداری از همکاران و کارفرمای خویش نشان داده اند.

نتایج ارتباط معناداری را میان علاقه به الگوبرداری از همکاران یا کارفرما به ما نشان داد (۲۸/۶٪). همین‌طور نشان می‌دهد که ۱۱/۵٪ کودکان کار بزه خود را همراه همکاران یا کارفرما انجام می‌دهند. محیط‌های کاری همان‌قدر که می‌تواند محلی برای الگوبرداری صحیح از کارفرما یا همکاران باشد به همان نسبت و حتی بیشتر می‌تواند محلی برای مشارکت یا آموزش بزه نیز باشد.

ترکیب خانواده‌ی فقیر، محیط آسیب‌زا، محل کار نامناسب و ساعات کار طولانی، معجون بزه را می‌سازد. ارتباط محل کار نیز از جمله مواردی است که در آشنایی کودکان کار با بزه‌کاران مؤثر است. ۳۵/۷٪ از کسانی که در این تحقیق حضور داشته‌اند از طریق همکاران خود با گروه‌های بزه‌کار آشنا شده‌اند. تمایل به پرکردن شکاف طبقاتی میزان جرم بزه را به‌صورت معناداری میان این گروه بالا برده است. در عمده‌ی موارد چون دستمزدها، کفاف هزینه‌ها را نمی‌دهد زمینه‌های صحبت از روابطی که می‌تواند به‌سرعت این فاصله را پر کند در محیط‌های کار باز می‌شود.

در اکثر موارد شکافی که به‌هیچ‌وجه با قناعت درمان نمی‌شود با میل به سرقت و انجام آن نیز ترمیم نخواهد شد. افرادی که در این میان سرخورده می‌شوند و رؤیاهای خود را دست‌نیافتنی می‌بینند، به مواد مخدر پناه می‌برند. سلول طبقاتی این افراد استوارتر از آن است که جز با هیپروت بتوان راهی به بیرون آن یافت. الگوهای مقابل این کودکان مسیرهای فراوان و درخشان را پیش روی آن‌ها قرار نمی‌دهد. در این میان در صورتی که خانواده‌ی این کودکان بتواند اندک حمایتی از آنان بکند می‌شود امیدی برای گریز متصور شد. تأسّف‌بار این‌که در بسیاری از موارد این همکاران و کارفرما هستند که کودکان کار را به انجام بزه تشویق می‌کنند. ارزش‌های موجود در محیط‌های کاری بخصوص در کارگاه‌های کوچک و کوره پزخانه‌ها با آنچه رسانه‌های رسمی آنرا ترویج می‌کنند یکی نیست. «زنگ بودن»، «تیز بودن» عنوانی است که به قانون‌شکنان و بزه‌کاران اطلاق می‌شود و کسی که نتواند این‌گونه باشد مورد تمسخر و استهزاء قرار می‌گیرد. در موارد بسیار عیدیه‌ای علاوه بر موارد فوق کودکان شاهد انجام اعمال خلاف توسط همکاران و کارفرما هستند. خوردن مشروب، استفاده از مواد مخدر یا حشیش در محل کار تنها بخشی از آن چیزی است که این کودکان با آن مواجه‌اند.

کودکان نیاز به الگوبرداری دارند. الگوبرداری از انسان‌هایی که پیرامون آن‌ها هستند. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که این مسئله در مورد الگوبرداری رفتارهای خلاف قانون توسط این کودکان از کارفرما یا همکاران وجود دارد.

نه‌تنها این موضوع که پیشنهاد انجام اعمال خلاف و مشارکت در آن نیز در این میان وجود دارد. ارتباط مفهومی مکانیکی نیست، وقتی فردی در مجموعه روابطی قرار می‌گیرد از آن تأثیر گرفته و بر آن تأثیر می‌گذارد و سهم تأثیرگذاری کودکان کار کمتر است. از سوی دیگر این افراد نمی‌توانند مدام محل کار خود را تغییر دهند، هرچند اگر تغییر هم بدهند اتفاق چندانی نخواهد افتاد. پس به‌ناچار درگیر این روابط شده و به الگوبرداری، تقلید، همکاری و مشارکت در عمده‌ی کارهایی می‌شوند که همکاران و یا کارفرما انجام می‌دهند یا به‌طور مستقیم و غیرمستقیم از وی می‌خواهند که به انجام برساند. تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم که کار و محیط کار بر بزه‌کاری کودکان می‌گذارد ما را ناچار می‌سازد که برای نجات آینده این افراد و متعاقباً جامعه فکری به حال آن کنیم. میزان ورود پرونده به دادگاه‌های کشور یکی از نشانه‌های همین نیاز است

پیشنهادها

با توجه به نتایج به‌دست‌آمده و با توجه به تحقیقات گسترده‌ای که پیرامون کار کودکان و علل آن وجود دارد و نیز با توجه به این‌که کار کودکان می‌تواند بر بزه‌کاری آنان تأثیر داشته باشد می‌توان راهکارها را با دو رویکرد اساسی مطرح نمود.

رویکرد اول

راهکارهایی که کار کودک و روش‌های پیشگیری از ورود کودکان را به چرخه‌ی کار موردنظر قرار می‌دهد.

رویکرد دوم

راهکارهای حقوقی و قانونی که به حمایت از کودکان بزه‌کار و کمک به بازگشت آنان به روند عادی زندگی می‌پردازد. موضوع کار کودکان و بزهکاری ناشی از آن دارای ابعادی درهم و پیچیده است. هرگونه راهکار فارغ از وجود نگاهی جامع به فقر چندبعدی خانواده‌ها می‌تواند به ناکارآمدی آن راهکار بیانجامد. با توجه به ریشه‌ی اقتصادی - اجتماعی پدیده کار کودک پیشنهادات زیر ارائه می‌گردد:

- ۱- نتایج به ما نشان می‌دهد که فقر اقتصادی اولین و اصلی‌ترین علت کار کودکان است. از همین رو تقویت امنیت شغلی بزرگسالان و تقویت بیمه‌های بیکاری با همکاری نهادهای مرتبط به منظور پیشگیری از آسیب به خانواده‌ها و روانه سازی کودکان به کار می‌تواند در اولویت قرار گیرد.
 - ۲- تقویت چتر حمایتی و ایمنی رفاه اجتماعی و برنامه‌هایی معطوف به کاهش بیماری و تقویت دستمزد بزرگسالان و توانمندسازی خانواده‌ها می‌تواند آنان را در برابر این مسئله که ناچار به «به‌کارگیری کودکان گردند» ایمن سازد.
 - ۳- در مطالعات صورت گرفته مشخص شد که در صورت حمایت از درآمد خانواده‌ها می‌توان از کار کودکان و متعاقب آن آسیب‌های نظیر ورود به بزه پیشگیری نمود. این حمایت می‌تواند از طریق ارائه بسته‌های حمایتی مالی و غیرمالی فوری به منظور رفع نیازهای اساسی و کاهش فقر آنان صورت پذیرد.
 - ۴- تحقیقات نشان داد که عمده‌ی این کودکان در دوره‌های راهنمایی و ابتدایی از چرخه‌ی تحصیل دور می‌شوند و مدرسه به‌عنوان مرکز اصلی رشد آنان به سکوی پرتاب آنان به کار تبدیل شده است. از همین رو بازنگری در ساختار و محتوای آموزش جهت حفظ این افراد در فرایند آموزش و پرورش می‌تواند به حل این مسئله کمک فراوان نماید.
 - ۵- رایگان و اجباری سازی تحصیل برای خانواده‌های این کودکان و ارائه تسهیلات آموزشی مناسب به آنان می‌تواند خانواده‌ها را به نگهداری کودکانشان در چرخه‌ی تحصیل ترغیب نماید.
 - ۶- حساس سازی نگاه جامعه به کار زود هنگام کودکان و آسیب‌های ناشی از آن می‌تواند به ایجاد همدلی و همکاری عمومی برای مقابله با این مسئله کمک نماید.
 - ۷- آموزش خانواده‌ها و توانمندسازی آنان در ارتباط با برخورد و هدایت کودکانی که در مسیر ابتدایی بزه قرار گرفته‌اند به منظور پیشگیری از تشدید آن می‌تواند از موارد مؤثر باشد.
- پیرامون راهکارهای قانونی و حقوقی می‌توان پیشنهادات زیر را ارائه داد:
- ۱- تدوین قانون حمایت اقتصادی - اجتماعی از کودکان به منظور کاهش فقر، زیرا اساساً قانونی جامع در این ارتباط وجود ندارد و تدوین آن می‌تواند به شفافیت و حمایت از این کودکان بیانجامد.
 - ۲- اصلاح و تغییر قوانین کار با سوگیری حمایت از اقشار فرودست و گسترش شمول قانون کار به کلیه‌ی کارگاه‌های کشور و کارگاه‌های خانوادگی از جمله مواردی است که می‌تواند تأثیر فراوانی بر حمایت از این افراد داشته باشد.
 - ۳- تدوین قانون جامع منع به‌کارگیری کودکان در مشاغل سخت و زیان‌آور و برخورد با متخلفان در این حوزه
 - ۴- سازمان‌های مردم‌نهاد می‌توانند در کاهش آسیب و حل مسائل و تضادهای اجتماعی نقش مؤثر ایفا کنند. لذا تسهیل راه‌اندازی و افزایش دخالتگری سازمان‌های مردم‌نهاد می‌تواند نقشی بسزا در این راستا داشته باشد.
 - ۵- تدوین قواعد رفتار مناسب با کودکان و نوجوانان بزهکار برای اشخاص مرتبط با کودکان بزهکار از جمله قضات، مددکاران، پلیس و سایر افراد به منظور کمک به بازگشت این کودکان به شرایط عادی زندگی
 - ۶- حمایت قانونی مؤثر از کودکانی که دچار خطا یا جرائمی می‌شوند که می‌توان با آن‌ها به صورت تسامحی برخورد و به پیوند مجدد آنان به اجتماع یاری رساند.

۷- اصلاح قوانین و مقررات و تقویت ملاحظات قانونی جهت پیشگیری و مقابله با آزار، بهره‌کشی از کودکان کار به‌ویژه در محیط‌های کاری

منابع

۱. احمدی، حبیب، جامعه‌شناسی انحرافات، ۱۳۹۱، چاپ پنجم، تهران، نشر سمت
۲. اقلیما، مصطفی، پدیده کودکان خیابانی در تهران، ۱۳۸۶، مجله سیاسی - اقتصادی شماره ۲۳۹/۲۴۰
۳. اقلیما، مصطفی، حسین حاج بابایی، غنچه راهب، شیما پرن فر، کودکان کارگر خیابانی و سیاست‌های اجتماعی بایسته ۱۳۸۷، نشریه اطلاعات سیاسی و اقتصادی شماره ۲۵۱-۲۵۲
۴. ایروانیان، امیر، بررسی تطبیقی حقوق کودک در اسناد و مقاله‌نامه‌های بین‌المللی با قوانین و مقررات داخلی ۱۳۸۲، ماهنامه دادرسی شماره ۳۸
۵. پاشایی، طاهره، اعتیاد در کودکان کار و خیابان، ۱۳۸۹، مقالات اولین سمینار بررسی آسیب‌های کودکان کار و خیابان و زنان سرپرست خانوار، مؤسسه نیکوکاری مهر آفرین پناه عصر
۶. افطیان، محمدحسین، راه‌کارهای بانک جهانی برای رفع کار کودکان، ۱۳۷۷، مجله کار و جامعه شماره ۲۷ و ۲۶
۷. داورپناه، صفورا، حسین راغفر، منیژه نخعی، فقر کودکان و بازار کار در ایران، ۱۳۸۱، مجله رفاه اجتماعی شماره ۳۵
۸. شامبیاتی، هوشنگ، بزهکاری اطفال و نوجوانان ۱۳۸۸، چاپ اول، تهران، نشر مجد.
۹. طیبی سعید، تاثیر الگوهای رفتاری مجرمانه در سرقت ساده نوجوان، ۱۳۹۲، کارشناس ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز
۱۰. کاوه، محمد، آسیب‌شناسی بیماری‌های اجتماعی، ۱۳۹۱، چاپ اول، جلد اول و دوم، نشر جامعه‌شناسی
۱۱. معظمی، شهلا، بزهکاری کودکان و نوجوانان، ۱۳۹۱، چاپ ششم، نشر دادگستر
۱۲. نجفی توانا، علی، جرم‌شناسی، ۱۳۹۰، انتشارات، آموزش و سنجش
۱۳. نجفی توانا، علی، نابهنجاری و بزهکاری اطفال و نوجوانان از منظر جرم‌شناسی، مقررات داخلی، اسناد بین، ۱۳۸۵، انتشارات راه تربیت
۱۴. محسنی رضاعلی، بزه کاری و بزه دیدگی کودکان کار خیابانی و راه‌کارهای پیشگیری ۱۳۸۴، ماهنامه شماره ۵۳ سال نهم